THE ATEMPORAL CHARACTER OF EMINESCU'S JOURNALISTIC CREATION

Elena Tereza Danciu, Gabi Daniela Gărăiman
Assoc. Prof., PhD, University of Craiova, Assoc. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: When contemporary society does not represent you, you try to look in the past for the golden age of your nation's conscience. It is a state of mind that some of us are living at the moment, when, revolted by what is happening around us, we invoke Vlad the Impaler, as did Mihai Eminescu about a century ago. Probably the socio-political reality at that time was not much different from today's, although, looking back, the 19th century is the century of the great transformations which opened the way for modern Romania. Mihai Eminescu was born in a revolutionary period, the Union of the Principalities took place when he was 9, and when the Romanians fought for independence, he was in Bucharest as editor of the Timpul newspaper. However, he probably felt the same bitter taste of converting these achievements into a tool designed to serve the personal interests of a false elite under the guise of national interest. Indifference, ignorance, corruption, greed, lack of solidarity and collective consciousness, lassitude have been and have remained the flaws of Romanian society, and we wonder in which age and under which influence we got them. Reading today what Eminescu wrote in his articles in the past, we have the impression that time has stopped and that, despite so many historic events we have left behind, nothing has changed. We find it surprising that Mihai Eminescu always remains contemporary, not only by his poetry, but also by his journalistic articles.

Keywords: Eminescu, contemporary, journalistic, articles, atemporal

1. Activitatea jurnalistică a lui Mihai Eminescu

Despre activitatea lui jurnalistică s-a studiat mai puțin în școală, și înainte de 1989, și cu atât mai mult după 1989, iar articolele sale au văzut lumina tiparului într-o lucrare de sinteză după eforturi îndelungate. Iar dacă poezia sa nu mai sensibilizează societatea noastră contemporană, cantonată într-o lume materială, munca lui de gazetar, cu atât mai puțin. Într-o societate informatizată filtrul informației s-a oprit la foi subțiri de ziar și ne-am pierdut reperele. Trăim într-o societate globalizată în care influențele străine nu ne mai lasă să descoperim ceea ce ne aparține și este valoros în istoria și cultura noastră. Este o realitate pe care, în mod paradoxal, o trăia și o exprima în articolele sale și poetul nostru național. Până în prezent, majoritatea studiilor și analizelor s-au concentrat asupra vieții, liricii și prozei lui Mihai Eminescu. Cât privește creația jurnalistică, în lucrările dedicate biografiei și operei poetului s-au scris doar câteva rânduri și puțini au încercat o analiză aprofundată a articolelor sale. Este foarte adevărat că multe dintre articole au apărut în ziarele la care a colaborat, fără titlu și fără semnătura poetului și, de aceea, a fost nevoie de timp și de eforturi susținute pentru a fi realizată o operă de sinteză în acest domeniu. Și dacă încercările de reconstituire au necesitat eforturi, ne putem imagina cât de epuizantă trebuie să fi fost activitatea sa de jurnalist, mai ales în perioada colaborării la ziarul *Timpul*. Judecând după natura discursului publicistic, putem împărți în trei etape colaborările sale în presă[1].

O primă etapă este cea în care Mihai Eminescu este caracterizat ca fiind ziaristul „juvenil" și „*revoluționarist*", adică cea a colaborărilor la *Albina, Familia, Federațiunea* și *Convorbiri literare.* Articolul său de debut a fost *Repertoriul nostru teatral*, apărut în ianuarie 1870, în *Familia*, urmat de *O scriere critică*, din revista *Albina* și de tripticul de articole politice*: Să facem un congres, În unire e tăria* și *Echilibrul*, apărute în *Federațiunea* și îndreptate împotriva dualismului austro-ungar. Deși reprezintă un început, toate aceste articole surprind prin documentare, prin argumentarea ideilor și prin maturitate[2].

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

Cea de a doua etapă, numită și „ieșeană”, este cuprinsă între 1876-1877, când poetul este angajat ca redactor la *Curierul de Iași*, foaie a Curții de apel, dar care avea și o parte neoficială. Dintre articolele publicate aici putem numi: *Buna gospodărire bătrânească, Grigore Ghica Voevod, Elenismul, Imitarea civilizației străine* și *Neutralitatea României.*

Din toamna anului 1877, Eminescu pleacă la București pentru a conduce vreme de șase ani destinele ziarului *Timpul* și unde va duce aceeași muncă prost plătită, ca și la Iași, dar unde nimic nu îl va împiedica să își desfășoare activitatea cu conștiinciozitate, fără a face rabat de la idealurile și principiile sale. Majoritatea creației sale jurnalistice, poartă amprenta acestei perioade, epuizantă ca volum de muncă și care îi va înrăutăți starea de sănătate, mai ales în ultimii trei ani. Dintre articolele publicate, reprezentative ar putea fi *Icoane vechi și icoane nouă, Oștenii noștri, Dorobanții, Bălcescu și urmașii lui*, fără a mai vorbi de o serie întreagă de articole fără titlu. „La 28 iunie 1983, boala cu care Eminescu se luptase vreme de atâția ani, dominând-o printr-un neîntrerupt, neasemuit efort de voință, lovea pustiitor tocmai regiunea de unde îi veniseră toate împotrivirile[3].” Activitatea sa ziaristică va fi reluată abia după aproximativ cinci ani, prin articole publicate în *Fântâna Blanduziei* și *România liberă.* Această activitate va fi însă de scurtă durată, deoarece la 15 iunie 1889, Eminescu va străluci doar pe cerul creației neamului nostru.

Este trist să constați cum o persoană, având genialitatea poetului nostru național, a fost constrânsă, într-o societate considerată democratică, să ducă o viață la limita subzistenței, în ciuda eforturilor depuse. Aceeași societate democratică, astăzi, așterne un val de tăcere nu numai peste numele lui Mihai Eminescu, ci peste numele tuturor valorilor noastre. Este și mai trist să observi cum universalitatea creațiilor este greu accesibilă românilor, datorită probabil și lipsei de recunoaștere și apreciere internă. Același dezinteres avea să-l constate și poetul în rândul societății epocii sale, mai ales la clasa politică, ale cărei eforturi erau îndreptate numai spre scopul înavuțirii imediate, indiferent de costurile acestei înavuțiri și indiferent dacă era lezat tot ceea ce face parte tezaurul economic și cultural al țării.

În calitatea sa de jurnalist, pus în slujba adevărului, a dreptății, a dragostei de neam și de tot ce avea mai de preț poporul din care făcea parte, Eminescu a dus o luptă continuă cu „masa de nulități”, „fără o meserie hotărâtă, fără talent”, care se înfruptă din bugetul statului și trăiește „în socoteala claselor pozitive ale societății întregi”. Până la el nimeni nu rostise cu atâta franchețe și necruțare adevăruri incomode despre condiția umană, despre „junii corupți”, problema granițelor, a relațiilor internaționale, a falimentului diplomației românești, a economiei, a posturii publice, spolierea visteriei țării, situația dunăreană, criza și legile culturii și educației, legile prost întocmite sau aplicate precum și despre situația românilor din afara granițelor țării[4]. Fiecare idee din articolele sale; fie că era vorba despre politica internă și externă a românilor, despre istorie, economie, literatură, învățământ; fie că era vorba despre critică dramatică, recenzii, note sau știri, respecta riguros ceea ce astăzi am numi „Codul deontologic al jurnalistului”. Nimic nu apărea fără o bună documentare sau fără o verificare atentă a surselor. De exemplu, urmărind cu mare interes evenimentele de pe câmpul de luptă în așa-numitul „război oriental”, dintre popoarele balcanice oprimate și puterea otomană, în rubrica destinată acestor evenimente și intitulată „*De pe câmpul de luptă*” încearcă să realizeze o prelucrare critică a informațiilor. „Este astfel conștient că publicația vieneză *Neue freie Presse* era „inamică mișcărilor slave” din Balcani și filoturcă (o numește: „foaie cadână”), drept care o citează cu circumspecție, notând că reproduce veștile „cu toată rezerva posibilă”. Nici ceea ce vine dintr-o sursă sârbească – deși afectiv e de partea lor - nu este acceptat necritic, afirmând, într-un loc, că „lectorul, obișnuit cu buletinele de victorii de pe acest câmp de război, întorcând pagina și citind de-a-ndăratelea, va găsi tocmai contrariul celor susținute de sârbi”. Altă dată, surclasat de contrarietatea știrilor, îi informează sec pe cititori: „Telegramele cari anunță lupte reînnoite în Valea Moraviei nu sunt în stare să ni deie o icoană clară despre ceea ce se petrece acolo”[5].

De asemenea, nici un material nu vedea lumina tiparului fără o corectură prealabilă amănunțită. Slavici avea să povestească în *Amintiri:* „Eram în păr pe la opt, ba deseori chiar pe la

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

şapte şi aduceam fiecare în buzunar manuscript curat şi citeţ, căci Eminescu mai era pe lângă toate celelalte şi de părere că slova proastă strică efectul". După ce ajungeau la redacţie, povesteşte în continuare Slavici, obişnuiau „să-şi citească împreună scrisa mai înainte de a fi dat manuscriptul la tipar. Lucrul acesta era foarte cuminte, ei însă nu se mărgineau să cetească, ci începeau să-şi discute mai întâiu asupra limbii, şi apoi asupra cugetărilor…". „Eminescu avea cunoştinţe uimitoare în ceea ce priveşte literatura universală, cunoştea dar cu atât mai vârtos literatura românească, şi cărţile bisericeşti, şi cronicarii, şi scriitorii epocei de renaştere. Caragiali avea mult simţământ de limbă şi cunoştea mai bine decât Eminescu limba aşa-numită viuă, care era vorbită în toate zilele. Eu ştiam numai limba pe care am învăţat-o alergând cu alţi ştrengari de la Şiria pe câmp, printre vii şi dealuri. Pentru ca să fie pace şi bună înţelegere prietenească, am admis chiar dintru început că Eminescu are dreptate când zice că lucrarea literară de astăzi e continuarea lucrării literare din trecut şi că bine românește e numai ceea ce se potriveşte cu cronicarii şi cu cărţile bisericeşti, dară are dreptate şi Caragiali, care zice să ne adresăm la cei ce trăiesc azi şi astfel avem să scriem cum vorbesc ei, ba aveam dreptate şi eu, cum ziceam că din sufletul poporului avem să ne luăm inspiraţiunea şi bine românește e aşa cum pretutindeni vorbesc românii"[6]. Această atmosferă avea să dureze aproximativ trei ani de la venirea sa la redacţia ziarului Timpul. După această perioadă, rămas singur fără Slavici şi fără Caragiale, a fost nevoit să-şi dubleze eforturile într-o muncă epuizantă care îl va consuma fizic şi psihic. Am putea spune că, dintr-un profund sentiment de dragoste faţă de poporul său şi faţă de valorile autentice ale acestuia, Eminescu a oferit tot ce avea mai bun în fiinţa sa, jertfindu-se asemeni unui soldat pe câmpul de luptă.

2. Viaţa socio-politică, economică şi culturală a românilor în perioada contemporană poetului

2.1 Mentalitatea politică a societăţii moderne

Profund ataşat de istoria şi de valorile tradiţionale ale poporului său, Mihai Eminescu a criticat în repetate rânduri împrumuturile străine. În viziunea sa, societatea modernă, clădită în grabă, a fost rezultatul contextului politic internaţional dar şi al influenţelor străine aduse de românii şcoliţi la porţile Occidentului. O astfel de situaţie nu ar fi fost tocmai rea dacă ar fi existat fundamentul social şi politic care să permită un astfel de amestec. Dar o societate agrară, ale cărei legi fuseseră multă vreme cele tradiţionale, nu avea cum să se transforme peste noapte într-una burgheză, a cărei dezvoltare, în primul rând economică, să poată fi în stare să asigure un cadru legislativ modern, care să nu producă dezechilibre sociale. Nimic de zis, România trebuia să meargă înainte, dar având o organizare politică şi o legislaţie ancorate în realităţile economice şi sociale ale perioadei. Se pare însă că tot ceea ce a însemnat un pas înainte în mersul societăţii noastre a fost fie rezultatul unor procese de aculturaţie, fie s-a bazat pe copierea unor modele străine. De exemplu, în perioada medievală, trecerea de la dreptul nescris, bazat pe sistemul de reglementări formate în timp, la codificările scrise, nu a reprezentat un efort de sistematizare al legislaţiei româneşti deja existente, ci unul de copiere al legislaţiilor bizantine. Motiv pentru care după secolul al XV-lea, au circulat două sisteme legislative: unul oficial, constând în Pravile bisericeşti şi mai târziu laice, redactate de reprezentanţii bisericii din porunca domnilor Ţărilor Române şi unul tradiţional, expresie a creaţiei juridice autohtone, care a continuat multă vreme să se aplice, pentru că românii erau mult mai obişnuiţi cu legile lor tradiţionale decât cu cele împrumutate[7]. Iar dacă este să vorbim despre legile bizantine, nici acestea nu se remarcau prin originalitate, pentru că sursa lor de inspiraţie erau normele şi principiile dreptului roman clasic, codificate de către Justinian.

Domniile fanariote au însemnat o alterare a moravurilor societăţii româneşti. Până în acel moment, ne-am cumpărat libertatea şi independenţa faţă de turci cu tot ce se strângea la visteria domnească din dijme. O explicaţie a faptului că nu am devenit paşalâcuri turceşti este aceea că mult timp am fost „grânarul" Porţii otomane. Datoriile noastre faţă de Poartă se intensificau de la un secol la altul. De exemplu, din totalul veniturilor Ţărilor Române, până spre sfârşitul secolului al XVI-lea, 30% mergea către Poartă, iar la sfârşitul secolului următor, proporţia era de aproximativ

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

50%. Pierderile teritoriale ale turcilor în urma Tratatului de la Karlowitz, din 27 ianuarie 1699, în urma atacului eșuat împotriva Vienei, determină intensificarea exploatării celor două state românești și culminează cu introducerea regimului turco-fanariot prin care, deși ne-am păstrat intacte instituțiile interne, am pierdut dreptul de a face politică externă și comerț exterior. În plus, obișnuința de a cumpăra funcțiile politice impune un regim de extorcare fiscală mult mai dur și mult mai greu de suportat decât relațiile de dependență feudală. Astfel, ocuparea domniei era condiționată de negocieri între Imperiul Otoman și solicitanți, care ajungeau domni în Țările Române apăsați de datorii enorme. Mihai Șuțu a trebuit să plătească trei milioane de piaștri pentru dobândirea tronului. Această situație nu era însă unică. Fiecare funcție în stat își avea prețul său. „ Marele vistiernic oferă pentru locul său 300 000 de piaștri, dar câștigă cu 200 000 mai mult; spătarul și aga, o treaptă mai jos decât ministerul finanțelor, fac însă o afacere mai bună; pentru 200 000 de piaștri câștigă mai bine de dublu. Ispravnicii, reprezentanții domnului în cele 17 județe, dau lui Alexandru Șuțu 300 000 de piaștri; peste 5 luni sunt înlocuiți, succesorii plătesc aceeași sumă. Recordul pare a fi deținut de Ioan Caragea care a vândut 4 762 de titluri de boierie pentru care a obținut suma de 20 milioane de piaștri”[8].

Reformele legislative ale lui Constantin Mavrocordat și Alexandru Ipsilanti, nu vor modifica prea mult această stare de lucruri, în ciuda faptului că se introducea salarizarea funcționarilor și că erau sancționate abuzurile acestora. Și cu toate că cea de-a doua fază a regimului turco-fanariot a însemnat un pas înainte pe calea modernizării societății românești, fiind considerată a „despotismului luminat”, în *„Icoane vechi și icoane nouă”*, Eminescu scria despre Mavrocordat: „Acest domn șiret nu putea pune biruri grele pe țărani pentru că erau vecini și peste cisla, care-i ajungea pentru plata dării către Poartă, prea puțin mai ieșea. Ce va fi fost fi fost vecinătatea aceea nu știm bine nici astăzi, dar, tocmai pentru că n-o știm, ni se pare că trebuie să fi fost o măsură luată de Domni, după vremi de mare turburare și de invazii , ca să statornicească oamenii, să nu umble din loc în loc cu bejănia. De-ar fi fost un rău pe capul oamenilor ne-o spuneau cronicarii, care totdeauna revarsă cuvinte de mânie asupra orânduielelor ce asupreau norodul. Precum liberalii le ziceau boierilor „strigoi” și alte celea, asemenea le-au zis și domnul fanariot că sunt vânzători de sclavi, tirani etc. și le-au luat ochii, încât ei s-au adunat și, cu mitropolitul în frunte, au ridicat vecinătatea și s-au legat cu jurământ că neam de neamul lor n-a mai înființa-o. Atât au și așteptat domnul. Nemaifiind oameni boierești, erau a nimănuia și de-a doua zi le-au pus biruri ce nu le mai avusese niciodată, biruri pe care apoi le-au încincit și înzecit peste câțiva ani”[9].

Adevărul este că, indiferent de perioada istorică, românii au avut întotdeauna de plătit un tribut pentru a-și legitima locul în această Europă și că aflați pe „muchia ce desparte trei civilizații deosebite: cea slavă, cea occidentală și cea asiatică”, nu am știut către care să ne îndreptăm mai întâi pentru a ne asigura un loc călduț, în care să ne păstrăm bruma de libertate și de independență națională, iar eșecurile ne-au costat până în ziua de azi pierderi teritoriale. Umili, am bătut și batem la porțile Occidentului, importând de fiecare dată produsele unei civilizații aflate, ce-i drept înaintea noastră și ignorând ceea ce am avut și avem mai valoros. O astfel de atitudine nu ne va fi niciodată profitabilă.

Acesta a fost mentalitatea pe care au avut-o și contemporanii lui Eminescu și pe care acesta a combătut-o de fiecare dată virulent. Continuând aceeași analiză asupră originalității instituțiilor politice și juridice românești, nu putem nega faptul că într-o Europă civilizată, noi nu trebuie să rămânem tributari unui mod de viață învechit, dar din dorința de a copia modele, nu trebuie nici să înlăturăm ceea ce ne este specific. Creațiile juridice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, considerate astăzi în cărțile de Istorie a dreptului românesc, „monumente legislative” ale acelei perioade, atât prin maniera de sistematizare și de structurare a materiei, cât și prin conținut, foloseau ca sursă de inspirație lucrările lui Montesquieu, Beccaria sau Codul civil francez, Codul civil și penal austriac precum și legiuirile bizantine. Erau preluate, totuși, și dispoziții din dreptul cutumiar românesc.

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

Mai târziu, Regulamentele Organice conţin pentru prima oară conceptul modern de separare a puterilor în stat, în încercarea de a restructura societatea din punct de vedere politic, administrativ şi judecătoresc.

Prin Convenţia de la Paris, din 7-19 august 1858, se creează premisele unui regim politic parlamentar. Statutul dezvoltător al Convenţiei de la Paris, nu abdică de la principiile unui regim parlamentar în favoarea unuia personal dar acordă o mai mare putere legislativă instituţiei domniei.

După abdicarea lui Cuza, Constituţia de la 1866, promovează ideea de suveranitate naţională, a regimului reprezentativ, separaţiei puterilor în stat, a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti. Toate aceste idei nu putem spune că au fost rezultatul voinţei cetăţeneşti şi nici expresia gradului de dezvoltare socio-politică şi economică a românilor. După adoptarea Constituţiei, chiar regele Carol avea să observe: „… aceşti oameni care şi-au făcut educaţia lor politică şi socială mai mult în străinătate, uitând cu desăvârşire împrejurările patriei lor, nu caută altceva decât a aplica aici ideile de care s-au adăpat acolo, îmbrăcându-le în nişte forme utopice, fără a cerceta dacă se potrivesc sau nu. Astfel, nefericita ţară, care a fost întotdeauna îngenuncheată sub jugul cel mai aspru a trecut deodată şi fără mijlocire de la un regim despotic la cea mai liberală Constituţiune. După experienţa făcută, cred că aceasta este o nenorocire cu atât mai mare cu cât românii nu se pot lăuda cu virtuţile cetăţeneşti ce se cer pentru o formă de stat quasi-republicană”.

Într-un discurs rostit de Nicolae Iorga, în dezbaterile destinate adoptării Constituţiei de la 1923, acesta arăta:„… Constituţia de la 1866 este izvorâtă dintr-o simplă operă de traducere a unei Constituţii apusene; en n-are absolut nici un fel de legătură cu trecutul nostru propriu şi nu reprezintă nici o elaborare particulară nouă. Şi voi adăuga încă ceva – ceea ce va arăta ceva mai pe larg pe urmă – că s-a făcut fără participarea factorului politic care era Kogălniceanu, singurul în legătură că dezvoltarea noastră constituţională din trecut. Împrejurările au făcut ca, la1866, Kogălniceanu, socotit autorul loviturii de stat de la 1864, să fi fost înlăturat din Constituantă, dar, chiar dacă ar fi fost acolo, influenţa lui nu ear suficientă pentru a face să se ţină seamă de acel factor istoric care ar fi reprezentat aportul nostru naţional în opera ce trebuia să se alcătuiască.

Evident, odată ce a făcut o haină împrumutată străinătăţii, fără să se fi luat măsura corpului nostru, am primit-o aşa cum ni s-a trimis, făcută de altfel de un excelent croitor, dar deprins să fabrice haine pentru alte corpuri, şi am trăit cu trupul nostru deoparte şi cu haina străină fâlfâind deasupra lui, fără nici un efect aproape asupra vieţii noastre politice decât acela de a introduce o ipocrizie mai mult”[10]. Ori în aceste condiţii, nu trebuie se ne mire virulenţa poetului nostru naţional când scria despre acelaşi subiect: „Am admis legiuiri străine? Ei bine, nu le-am admis pentru român, cu trebuinţele căruia nu se potriveau, ci pentru elementele economice cu care se potriveau şi cari ştiu a se folosi de dânsele. Am creat o atmosferă publică pentru plante exotice de care planta autohtonă moare. Căci azi avem cele mai înaintate instituţii liberale. Control, suveranitatea poporului, codice franţuzeşti, consilii judeţene şi comunale. Stăm mai bine pentru acestea? Nu, de zece ori mai rău, căci instituţiile nouă nu se potriveau cu starea noastră de cultură, cu suma puterilor muncitoare de cari dispunem, cu calitatea muncii noastre, încât trebuie să le sleim pe acestea pentru a întreţine aparatul costisitor şi netrebnic al statului modern”[11]. … „Ce să zicem acum de doftorii poporului românesc, care la toate neajunsurile noastre tot c-un praf ne îndoapă, care cine ştie de ce o fi bun? Da’-i şoseaua rea, încât ţi se frânge caru-n drum? Libertate, egalitate şi fraternitate şi toate vor merge bine. Dar se înmulţesc datoriile publice? Libertate, fraternitate şi egalitate dă oamenilor, şi s-or plăti. Da’-i şcoala rea, da’ nu ştiu profesorii carte, da’ ţăranul sărăceşte, dar breslele dau înapoi, dar nu se face grâu, da’-i boală de vite?... Libertate, egalitate şi fraternitate, şi toate or merge ca prin minune”[12].

Observăm că în societatea noastră binele politic şi binele social sunt două noţiuni care nu au reuşit şi nu reuşesc să se suprapună şi că exerciţiul democraţiei este greu de dobândit, cu atât mai mult cu cât nu izvorăşte din mentalitatea noastră socio-politică, din gradul nostru de dezvoltare economică şi din nivelul nostru de educaţie.

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

2.2 Viața socială și dezvoltarea economică

O pagină tristă în istoria noastră a fost aceea a permanentei lupte pentru păstrarea independenței statale, o alta a fost aceea a încercării formale, mai ales în perioada modernă de egalizare a regimului juridic al persoanelor. În vechiul drept românesc nu exista o teoretizare a conceptului juridic de persoană, în relațiile de familie putem considera că femeia era din multe puncte de vedere egală bărbatului, iar în societate exista ca peste tot, în acea perioadă, o ierarhizare socială. Din clasele privilegiate făceau parte boierii și clerul înalt. Clasa de mijloc era reprezentată de negustori, meșteșugari, țărani liberi și reprezentanți ai preoțimii. Pătura săracă o formau țăranii aserviți și robii, având un rol redus în viața socială.

Diferențele de regim juridic erau în primul rând de ordin fiscal. Până la jumătatea secolului al XV-lea boierii erau scutiți în totalitate de dări, pentru ca mai târziu să plătească mai puține dări sau într-un cuantum mai mic. Clerul nu avea obligații fiscale în privința averilor mănăstirești dobândite în scop filantropic. Negustorii, dacă beneficiau de Hrisov domnesc, erau scutiți și aceștia de dări. În aceste condiții, povara fiscală era suportată de către țărani, fie că erau liberi sau aserviți. Cu timpul, această povară a fost din ce în ce mai greu de suportat. Sugestivă este, de exemplu, o analiză fiscală făcută în Țara Românească și Moldova la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVII-lea. Potrivit acestei analize, în Țara Românească marii boieri, boierimea de țară, clerul înalt și mânăstirile suportau 6% din totalul obligațiilor fiscale; meșteșugarii și negustorii suportau 5%; preoții de mir cca 4%; slujitorii 19%; iar țăranii 66%. În Moldova, situația era următoarea: marii feudali și mânăstirile contribuiau la veniturile statului în proporție de 6%; boierimea de țară suporta 4%; preoții de mir 3%; iar țăranii 86%[13]. În aceste condiții, nu trebuie să ne surprindă faptul că mulți dintre țăranii liberi au devenit aserviți, în contul datoriei pe care nu reușeau să o plătească, iar alții apucau drumul bejaniei. De aceea, pe la 1595, printr-un hrisov al lui Mihai Viteazul, țăranii aserviți –români și vecini- sunt legați de glie, în sensul că nu mai au voie să părăsească moșia pe care fuseseră așezați în momentul emiterii hrisovului.

Reforma socială din timpul lui Constantin Mavrocordat îi transformă din țărani legați de glie în țărani clăcași; legați de boieri prin numărul de zile de muncă pe care le aveau de prestat față de stăpânii lor. Încercări de ameliorare a statutului țăranilor au fost făcute la inițiativa lui Alexandru Ioan Cuza prin Legea promulgată la 14 august 1864 prin care în art. 1 al acesteia se prevedea: „Sătenii clăcași sunt și rămân deplin proprietari pe locurile supuse posesiunii lor, în întinderea ce se hotărăște prin legea în ființă". Suprafața se stabilea în funcție de numărul de vite pe care aceștia le aveau. De asemenea, a fost desființat și regimul clăcășiei, în schimbul unei despăgubiri pe care țăranii urmau să o plătească în termen de 15 ani, prin sume repartizate anual. Prin această lege două treimi din pământurile moșierilor treceau în proprietatea țăranilor. Putem remarca faptul că împroprietărirea nu s-a făcut fără despăgubire, așa cum cereau în programul lor revoluționarii pașoptiști. Pe de altă parte, relațiile dintre moșieri și țărani urmau să fie stabilite mai târziu, prin legile referitoare la tocmelile agricole din 1866, 1872, 1882, 1893, 1907, legi care nu au putut stopa abuzurile moșierilor. Agravarea acestor relații a condus la izbucnirea răscoalei țărănești din 1907. Chiar dacă reforma agrară de la 1864 deschidea calea transformărilor în agricultură, situația țăranilor avea să fie o problemă spinoasă, prilej mai mult de discursuri demagogice decât de asumare a responsabilității de a rezolva în mod concret această problemă. La începutul secolului XX, 1% din moșieri deținea 50% din suprafața agricolă, în timp ce 95% din țărani deținea 40% din această suprafață. 80% dintre țărani, neavând pământ suficient, erau dependenți de proprietarii funciari prin învoielile agricole. Exploatarea țărănimii era determinată și de interpunerea arendașilor între moșieri și țărani. „Arendașul tipic era de origine rurală, dar avea puțin de-a face direct cu agricultura. Inițial era un cămătar, proprietarul unui mic magazin sau un agent care se ocupa cu achiziționarea și vânzarea de grâne, care a acumulat capital și l-a investit în pământ. Prin ocupația sa inițială, prin temperament și lipsa de respect pentru tradițiile rurale, el era principalul aliat al burgheziei la sate"[14]. Arendașii formau o pătură subțire între moșieri și țărani, dar reprezentau o categorie socială pe care Eminescu o includea în acea pătură „superpusă" care trăia pe spinarea și

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

din munca țăranului. Ameliorarea situației țăranilor avea să fie făcută abia după Primul război mondial. Până în acel moment ei nu reprezentau decât „prostimea" ale cărei drepturi civile erau de multe ori limitate sau încălcate, iar cele politice nu le erau recunoscute. Un țăran nu avea cum să ajungă dregător, iar în instanță dacă avea loc un proces între un boier și un țăran dreptatea nu era de partea acestuia din urmă. Societatea modernă, contemporană lui Eminescu, promulga doar pe hârtie egalitatea în drepturi.

Din punct de vedere economic, până la cel de-al doilea Război mondial, țara noastră poate fi caracterizată ca fiind „eminamente agricolă". De aceea, multă vreme obiceiurile și mentalitatea noastră au fost expresia legăturii noastre față de pământ. Treptat s-a încercat mai întâi o dezvoltare a comerțului și a meșteșugurilor, urmată în plan social de creșterea numărului de negustori și meșteșugari, mai ales în rândul populației orășenești. Această dezvoltare a stagnat în timpul dominației turco – fanariote din cauza monopolului turcesc asupra comerțului exterior al Țărilor române. O ameliorare a fost adusă în urma Tratatului de la Kuciuk- Kainardji, când începea să li se recunoască Țărilor române dreptul de întreține relații comerciale cu alte state.

Evenimentele politice ale secolului XIX deschideau și drumurile unei dezvoltări industriale, urmărindu-se ca România să nu mai fie o țară care să se bazeze exclusiv pe agricultură. Însă „ condițiile specifice în care s-a dezvoltat industria românească, contextul internațional, lipsa capitalurilor, a mijloacelor tehnice, a calificării forței de muncă și chiar a materiilor prime în unele cazuri, au determinat o accentuată dependență față de capitalul străin"[15].

O astfel de stare de lucruri era permanent criticată de către Eminescu în articolele lui, ideile sale exprimând în mod veridic nu numai realitatea economică din epoca sa, ci și pe cea a timpurilor noastre. Reaua credință, lipsa de responsabilitate și de profesionalism în administrarea problemelor țării erau, și atunci ca și acum, subiecte la ordinea zilei. Un exemplu ni se pare elocvent: „În primăvara anului de la Hristos 1881 se păru că și elementele naturii pactizară cu silințele ce-și dădeau puținii bărbați cu sentimente naționale, care reușiseră ca reprezentanți ai națiunii, a exercita un control asupra guvernanților și a le dovedi degradarea morală a administrației.

Ploi torențiale și continui desfundară pământul; semănăturile suferiseră mult; comunicațiile se întrerupseră; terasamentele drumurilor ferate deteră pe față odată mai mult slăbiciunea cu care se construiseră; tunele se surpară; multe poduri fură luate de apă, comerțul și el cu toate ramurile de activitate ale țării, căzură într-o piroteală generală. - Și așa trebuia să se întâmple, căci nimic din toate acestea nu era ceva anormal, ci concurența inevitabilă de pe atunci.

Toți aveau conștiința de necesitatea de a repara și consolida calea ferată. – Pentru aceasta *douăzeci milioane lei* fură acordate guvernului. Cu toată destinația categorică trecută în legea prin care se încuviința creditul, nimic pentru ameliorarea liniei nu se lucră. Ceva se făcu: banii se cheltuiră. Trecură luni, trecu un an, ziarele protestară, se ceru de către deputați independenți prezentarea socotelilor; la toate se răspunse cu amânări la care le da concurs mutismul gazetelor oficioase de pe atunci.

La întrebarea repetată; *„Ce s-a făcut cu cele 20 de milioane?",* publicistica independentă era unanimă în a răspunde: *„S-au cheltuit de miniștrii în risipe inutile și în daruri deghizate",* însă vocea acesteia era acoperită de zgomotul asurzitor al declasaților plătiți din iubitul buget proporțional cu insultele și vociferările lor.

Alături cu sleirea resurselor, prestigiul țării față cu pretențiile bancherilor străini devenise mai umilitor decât al unui bătrân prodig sau fanfaron desculț. Se văzu atunci, fapt unic în istoria statelor independente, milioanele statului român sechestrate la Berlin de către un sindicat de bancheri lacomi și perfizi. Guvernul care profita de toate ocaziile pentru a se tămâia de gloria fictivă a întemeierii creditului, căzu la învoială cu samsarii nemulțumiți și se oferi a le asigura pe 40 de ani un procent cu mult superior taxei medii cu care atunci se cotau efectele statului"[16]. Exemple de acest gen abundă în opera politică a lui Eminescu și citind, ne întrebăm cu uimire dacă nu cumva spiritul poetului a avut o existență paralelă; una în trecut și o alta în viitor. Cu același glas profetic, dezgustat de toată această stare de lucruri din peisajul politic și economic românesc, își încheia unul

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

dintre materialele de la ziar: „Înainte, mereu înainte Americă a Orientului! E drept că dinaintea vaporului regelui Stroussberg pier codrii şi se stinge un neam întreg… dar ce vă pasă vouă de aceasta? După voi potopul!”[17].

2.3 Educaţie şi cultură

„Educaţia e cultura caracterului, cultura e educaţia minţii. Educaţia are a cultiva inima şi moravurile, cultura are a educa mintea. În fine un om bine educat, cu inimă, caracter şi moravuri bune, poate să fie cu un cerc restrâns de cunoştinţe, pe când, din contră, cultura, cunoştinţele cele mai vaste pot să fie cuprinse de un om fără caracter, imoral şi fără inimă”[18].

Modernizarea societăţii româneşti a adus cu sine şi problema modernizării învăţământului şi culturii prin înfiinţarea de şcoli în mediul rural, creşterea numărului şcolilor de la oraş, diferenţierea între învăţământul primar şi gimnazial, înfiinţarea de şcoli speciale, dezvoltarea învăţământului superior, accesul gratuit al elevilor de şcoală primară, învăţământ mixt; atât pentru fete cât şi pentru băieţi, modernizarea programelor şcolare, salarizarea profesorilor etc [19]. Măsurile adoptate nu au condus întotdeauna spre finalitatea dorită, neajunsuri putând fi constatate fie textele de lege, fie în modalitatea de aplicare a normelor destinate reformei învăţământului.

Cu obiectivitatea caracteristică, Eminescu atrăgea atenţia asupra neregulilor sesizate. Unele dintre acestea, cum ar fi nepregătirea sau neimplicarea profesorilor în procesul de învăţare, proasta salarizare a acestora, fiind la ordinea zilei: „Şcoalele noastre sunt rele – iată o temă adeseori repetată de ziarele politice şi literare… Cauza decadenţei şcolilor e dar declasarea generală care se răsfrânge asupra corpului profesoral ca asupra întregii ţări. Răul trebuie scos din rădăcină; trebuia ca fiecăruia, fie director de bancă, fie amploiat la Regie, la domenii, la drumul de fier, să i se ceară în schimbul echivalentului material probe că posedă un capital intelectual de resort, probe că a-nvăţat carte, că pricepe treaba la care e pus. Dar când măsura generală de cultură ce li se cere Mihăileştilor, Costineştilor şi Caradalelor sunt patru clase primare, iar echivalentul material, plătit din munca altora în schimbul acelei preţioase culturi, se suie la milioane, nu se poate pretinde nici la profesori să fie altfel de cum sunt, să nu fie gonitori de funcţii ca toţi, cumularzi ca toţi, şi să lege de gard o carte care-n România nu-ţi ajută la nimic dacă n-ai doza necesară de viclenie pentru a te-ntrece cu semi-străinii la pescuit în apă tulbure”. Şi „ când nu se mai află oameni oneşti în ţară…nu este nebun acela care, în ciuda lumii şi pentru ca să râdă toţi de el, încearcă a fi onest? Când cu patru clase primare şi violoncel ajungi prim-redactor, deputat, director de bancă, răscumpărător de drum de fier, milionar – apoi nu e nebun acela care-nvaţă însuşi şi-nvaţă şi pe alţii, pentru ce? Pentru 200 – 300 de franci pe lună?

Nu, să fim drepţi. Ceea ce nu se cere de la nimeni nu se ceară nici de la profesori. Şi ei sunt oameni ca toţi oameni; când unul plagiază nu face decât să urmeze exemplul ministrului său; când e neglijent urmează pe cei mai iluştri dintre concetăţenii săi, cu-n cuvânt sunt ca toţi şi toţi sunt ca dânşii. Dacă există decepţii să nu ne mire. E câte unul care a prins dragoste de ştiinţa lui, care, în sfera ei senină, găseşte un adevărat liman de scăpare din putreziciunea ţi mizeria ce-l înconjoară; pentru care iubirea adevărului pentru el însuşi e un echivalent moral suficient al muncii lui”[20].

O altă problemă a fost pentru noi „învăţământul în străinătate, creând din clasele bogate, întregi generaţii de oameni fără conştiinţa ţării lor, fără obişnuinţa limbii ei, plini de uimire care va degenera în dispreţ, faţă de o civilizaţie fatal inferioară acelei în mijlocul căreia au fost educaţi”[21]. Efectele unei astfel de mentalităţi se resimt şi astăzi.

În plus, în educaţia şi cultura de astăzi a poporului român, constatăm situaţii paradoxale. De exemplu, în perioada anterioară anului 1989, când informaţia era filtrată şi posibilitatea noastră de circulaţie limitată, eram mult mai educaţi şi aveam mai multă cultură decât azi. Societatea noastră contemporană este o societate informatizată, dar în care nu mai facem diferenţa între bine şi rău, între valoare şi nonvaloare şi am ales, în cele din urmă, să nu ne mai informăm deloc. Nu ne mai apreciem cultura proprie, nu ne mai interesează istoria şi nu găsim nici o justificare în studierea ei şi ne-am ales modele comportamentale superficiale.

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

Am șters cu buretele civilizația noastră tradițională și o mare parte din responsabilitate o poartă și regimul comunist pentru care tradițiile au fost doar de paradă.

Peisajul nostru rural când nu este încărcat de dramatism devine de-a dreptul hilar; țăranul român, reîmproprietărit după 1989, dar totuși sărac, merge astăzi la câmp cu sapa într-o mână și cu telefonul mobil în cealaltă mână. Până aici a ajuns incapacitatea de guvernare a reprezentanților noștri politici. Iar alinierea noastră la standardele europene promite o nouă dezrădăcinare în care nu știm cât la sută vom mai fi noi.

3. Caracterul atemporal al creației eminesciene

La aproape 40 de ani de la trecerea în neființă a poetului, referindu-se la ziaristica eminesciană, Perpessicius nota: „ …articolele lui Eminescu par scrise de aseară pentru ziua de azi”[22]. Ce putem spune la mai bine de un secol? Nu putem decât să constatăm cu dezamăgire că, după ce au trecut peste noi două războaie mondiale, după ce am schimbat regimuri politice și forme de guvernământ, aproape nimic din starea de lucruri contemporană poetului nu a suferit modificări astăzi. Se pare că la noi „libertatea, egalitatea și fraternitatea” îmbracă invariabil aceleași haine. Dictatura a adus schimbări și am fi fost curioși să fi aflat părerea poetului despre această pagină a istoriei noastre.

În decembrie 1989, eram bucuroși că lăsam în urmă o perioadă de privațiuni și limitări și cu speranță priveam către un viitor pe care îl doream mai bun. La scurtă vreme, însă, observam că pașii noștri nu ne purtau înainte ci că ne întorceam la un trecut pe care părinții și bunicii noștri îl considerau abandonat. După terminarea celui de-al doilea Război mondial, românii făceau ochii roată către cer, așteptând să vină americanii. Au venit după aproape 50 de ani, aducând cu ei „beneficiile” unei societăți globalizate. Și dacă regimul comunist trecea cu tăvălugul peste tradițiile românului într-o industrializare forțată, acum renunțăm la tot ce a mai rămas din ființa noastră națională în favoarea acelorași valori occidentale. Parcă în momentul când ne-am știut ființe pe acest teritoriu, cineva ne-a blestemat să nu trăim niciodată liniștiți în matca noastră, și să suportăm veșnic influențe, când de Răsărit, când de la Apus, când din ambele sensuri. Societatea de consum americană ne-a readus valorile democratice, fără de care nu ne este permis accesul către societățile civilizate și nici în Europa. Așa se face că în România de astăzi, obosiți să tot ascultăm același discurs în două ore de program, le acceptăm pe acelea ale clasei politice actuale pe fundalul sonor tehno – oriental.

Referindu-se la clasa politică a epocii sale, Mihai Eminescu încerca printr-un exercițiu retoric să descopere cine erau cei care conduceau destinele națiunii sale și care erau adevăratele lor interese. După părerea sa, țărani nu erau. „Proprietari nu, învățați nici cât negrul sub unghie, fabricanți - numai de palavre, meseriași nu, breaslă cinstită n-au, ce sunt dar? Uzurpatori, demagogi, capete deșarte, leneși cari trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroși și fudui, mult mai înfumurați decât coborâtorii din neamurile cele mai vechi ale țărei”[23]. Cu alte cuvinte, „plebea de sus” care face politică, în timp ce „poporul de jos sărăcește și se stinge din zi în zi de mulțimea greutăților ce are de purtat pe umerii lui, de greul acestui aparat reprezentativ și administrativ care nu se potrivește deloc cu trebuințele lui simple și care formează numai mii de pretexte pentru înființare de posturi și paraposturi, de primari, notari și paranotari, toți aceștia plătiți cu bani pești din munca lui, pe care trebuie să și-o vândă pe zece ani înainte pentru a susține netrebnicia statului român”[24].

Ideea, pe care o desprindem, este că și atunci ca și acum nu trebuia să ai o pregătire anume ca să fii reprezentant de onoare al neamului. Ci trebuia să ai viclenia și lipsa de scrupule de a parveni, politica fiind modalitatea ideală de îndeplinire a acestui scop. În timp ce o parte a populației a sărăcit, iar o altă parte trăiește modest, proaspăt îmbogățiții societății contemporane se miră ce să mai vândă din această țară. „Greaua moștenire din perioada de tristă amintire”, pământ, aur, petrol, lemn, energie, totul se vinde indiferent de prețul pe care-l vor avea de plătit generațiile următoare. Banii publici pentru investițiile în cercetare, pentru agricultură, industrie, infrastructură,

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

educație, turism, protecția mediului nu știu cum se face că ori sunt puțini, ori dispar ca prin farmec. Bugetul țării, sărăcit de câțiva ani încoace, este votat cu aceeași grabă și aceeași iresponsabilitate ca și pe vremea lui Eminescu: „Când s-ar căzut ca bugetul să fie mult discutat și votat, articolele zboară și sfârâie unul după altul ca spițele de la roată sau de la vârtelniță, vicepreședintele somnoros, Camera somnoroasă, raportul somnoros petrec ca prin vis condici după condei fără ca cineva să mai deschiză gura. Toată grija Camerei nu mai ca bugetul să fie corect, bine chibzuit, neîncărcat, ci să se mântuie odată comedia; răspunderea ministerului să fie acoperită prin votul unei camere neresponsabile ș-atunci toate vor fi bune”

În consecință, educația și cercetarea sunt domenii care nu mai interesează pe nimeni. Învățământul este într-o continuă stare de degradare și nu știm cine este mai vinovat; statul, că i-a trimis pe profesori la periferia societății; profesorii, că și-au pierdut elanul și au renunțat la profesionalism; elevii, că nu mai consideră necesar să ai o pregătire școlară. În cultură, adevăratele valori se pierd și am primit cu titlu gratuit cultura de consum globalizată.

Agricultura practicată astăzi este aproximativ aceeași cu cea de pe timpul strămoșilor daci. Despre caracterul rudimentar al agriculturii avea să scrie și Eminescu pe la 1881: „… starea cea proastă a agriculturii care cultivă pământul în mod cu totul primitiv, fără a întrebuința irigațiuni, îngrășarea pământului sau scurgerea pământului de apă, prin urmare în mod cu mult înapoiat de cum cultivau românii cei vechi, și că în această privire, noi în timp de 2000 de ani în loc de a merge înainte am dat înapoi”[25].

În infrastructură și turism avem viteza melcului și de foarte multe ori ni se întâmplă „să se frângă caru-n drum”, așa cum bine grăia poetul nostru, acum mai bine de o sută de ani. Și expresia nu este nici improprie, nici învechită pentru că pe șoselele noastre, alături de cele mai moderne mașini, circulă adesea și căruțe.

Protecția mediului este domeniul unde dezinteresul și ignoranța fac casă bună. Tăierea pădurilor grăbește deșertificarea și ne rarefiază aerul. Românii noștri cei vechi nu tăiau nici un lemn și nu desțeleneau nici un fir de iarbă fără acordul întregii comunități și exista Legea braniștii, care proteja pădurea și conform căreia nici o persoană străină nu putea intra, vâna, culege fructe, cosi fânul, nu putea face seliști sau curături într-o pădure. Astăzi de la vlădică la opincă tăiem fără cruțare copacii și ne lăsăm gunoaiele în fața porții.

Într-un astfel de decor și într-o astfel de atmosferă politică, socială, economică, culturală ne întrebăm dezorientați ce ne mai poate pregăti destinul și cum va arăta societatea românească, când vom fi și noi doar niște umbre în univers. În care viitor toate aceste neajunsuri vor fi doar o tristă pagină de istorie. Până atunci observăm cu mirare cât ne-au fost „clasicii” noștri de contemporani și „singurul refugiu de multele inconveniente ale vieții” nu este decât acela că „Dumnezeu, în înalta sa bunăvoință, a dat omului râsul cu toată scara, de la zâmbetul ironic până la clocotirea homerică. Când vezi capete atât de vitreg înzestrate de la natură încât nu sunt în stare a înțelege cel mai simplu adevăr, capete în care, ca în niște oglinzi rele, totul se reflectă strâmb și în proporții pocite, făcându-și complimente unul altuia și numindu-se sarea pământului, ai avea cauză de a te întrista și de a dispera de viitorul omenirii, dacă n-ai ști că după o sută de ani, de pildă, peste amândouă despărțămintele geniilor contimporani, peste balamuc și pușcărie, va crește iarbă și că, în amintirea generației viitoare, toate fizionomiile acestea vor fi pierit fără nici o urmă, ca cercurile din fața unei ape stătătoare”.

Sunt însă situații, când nici măcar râsul nu ne mai ajută și ducem o luptă fără rezultat și fără speranță, așa cum avea să declare și poetul după șase ani de muncă istovitoare la gazetă: „Tu trebuie să-ți închipuiești astăzi sub figura mea un om foarte obosit, de vreme ce sunt singur la negustoria asta de principii și peste acest *[sic]* bolnav, care ar avea nevoie de cel puțin șase luni de repaus pentru a-și veni în fire. Ei bine, de șase ani aproape o duc într-o muncă zadarnică, de șase ani mă zbat ca într-un cerc vicios în cercul acesta, cu toate acestea e singurul adevărat; de șase ani n-am liniște, n-am repausul senin, de care aș avea atâta trebuință pentru ca să mai pot lucra și altceva decât politică…

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

Eu rămân cel mai amăgit în afacere, căci am lucrat din convingere și cu speranța în consolidarea ideilor mele și un mai bun viitor. Dar nu mai merge. În opt ani de când m-am întors în România, decepțiunea a urmat la decepțiune și mă simt atât de bătrân, atât de obosit, încât degeaba pun mâna pe condei să-ncerc a scrie ceva. Simt că nu mai pot, mă simt că am secat moralicește și că mi-ar trebui un lung repaus ca să-mi vin în fire. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaus nu-l pot avea nicăieri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc".

Cât de nemiloasă și cât de indiferentă poate să fie societatea încât sub povara ei să te simți vlăguit până la epuizare și unde sunt beneficiile democrației, dacă nu suntem capabili să facem nici un efort pentru întreținerea valorilor noastre? De multe ori au plecat din lumea acesta neștiute de nimeni și fără să ceară nimic în schimb pentru imensa lor contribuție adusă tezaurului nostru cultural sau științific.

„Începeau în curând căldurile verii, scria George Călinescu în cartea sa dedicată vieții poetului, când lumea, în frunte cu patronii conservatori, fugea din București, iar poetul rămânea singur să asude asupra mormanelor de corecturi și să-și alcătuiască informațiile pentru gazetă până târziu în noapte. Spiritul obosit și blazat al lui Eminescu, învrăjbit de un sânge veninos și ținut pe loc de o vârtoșie trupească înnăscută, mai luptă câtăva vreme împotriva destinelor, apoi răul se dezlănțui, și coardele maestrului plezniră"[26].

REFERINȚE

[1] Al. Oprea, *În căutarea lui Eminescu- Gazetarul*, Editura Minerva, București, pag. 16;
[2] G. Munteanu, *Istoria literaturii române. Perioada marilor clasici,* Editura Didactică și Pedagogică, București, pag.179;
[3] G. Munteanu, *op. cit.*, pag. 191;
[4] E. Chilom, M. Zuică, *Mihai Eminescu - Secvențial bibliografic,* Ed. Agora, Craiova, 2000, pag.86;
[5] Al. Oprea, *op.cit.*, pag. 94;
[6] T. Vârgolici, *Eminescu marii săi prieteni,* Editura Eminesciana, București, 1989, pag.133-135 ; Z. Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu - Viață, Operă, Cultură,* Editura Eminescu, București, 1989, pag. 142-143; P. Vintilă, *Eminescu. Roman cronologic*, Editura Cartea Românească, București, 1974, pag.394;
[7] VL. Hanga, *Istoria dreptului românesc. Drept cutumiar,* Editura Fundației „Chemarea", Iași, pag. 120-123;
[8] *Istoria românilor,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998, pag. 21
[9] M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă,* în *Timpul*, II, nr. 281, 14 decembrie 1877;
[10] *Constituția din 1923 în dezbaterea contemporanilor*, Editura Humanitas, București, 1990, pag. 25-26;
[11] M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă,* în *Timpul*, II, nr. 280, 13 decembrie 1877;
[12] M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă,* în *Timpul*, II, nr. 281, 14 decembrie 1877;
[13] E. T. Chilom, *Istoria dreptului românesc*, Editura Universitaria, Craiova, 2002, pag. 95
[14] M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ș. Papacostea, P. Teodor, *op. cit.*, pag. 325;
[15] E. Cernea, E. Molcuț, *op. cit.*, pag. 267;
[16] M. Eminescu, *[În mai multe numere…],* în *Timpul*, 13 martie 1881;
[17] M. Eminescu, *[Pe când discutăm…],* în *Timpul*, 15 februarie 1881;
[18] M. Eminescu, *manuscris -2257*
[19] *Istoria românilor,* vol. VII, Editura Enciclopedică, București, 2003, pag. 813- 824;
[20] M. Eminescu, *[Școalele noastre sunt rele…],* în *Timpul*, 13 august 1882;
[21] N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, pag. 164;

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)

[22] Perpessicius, *Eminesciana,* Editura Junimea, Iași, 1983, pag. 461;
[23] M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă,* în *Timpul,* II, 11 decembrie 1877;
[24] Ibidem;
[25] M. Eminescu, *Timpul*, 9 aprilie,1881;
[26] G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu,* Editura pentru literatură, București, 1966, pag. 281.

BIBLIOGRAPHY

1. Bărbulescu Mihai, Deletant Dennis, Hitchins Keith, Papacostea Șerban, Teodor Pompiliu, *Istoria României,* Editura Corint, București, 2003;
2. Berceanu Barbu, *Istoria Constituțională a României,* Editura Rosetti, București, 2003;
3. Bușulenga – Dumitrescu Zoe, *Eminescu – Viață, Operă, Cultură,* Editura Eminescu, București, 1989;
4. Călinescu George, *Viața lui Mihai Eminescu,* Editura pentru literatură, București, 1966;
5. Cernea Emil, Molcuț Emil, *Istoria statului și dreptului românesc,* Editura Universul juridic, București, 2006;
6. Chilom Elisabeta, Maria Zuică, *Mihai Eminescu – Secvențial bibliografic,* Editura Agora, Craiova, 2000;
7. Chilom Elena Tereza, *Istoria dreptului românesc,* Editura Universitaria, Craiova, 2002;
8. *Constituția de la 1923 în dezbaterea contemporanilor,* Editura Humanitas, București, 1990;
9. *Colecția – Mari ziariști român - Eminescu – Ziaristică,* Editura Fundației „România de mâine”, București, 2000;
10. Eminescu Mihai, *Opere politice*, Editura Timpul, Iași, 1999;
11. Hanga Vladimir, *Istoria dreptului românesc. Drept cutumiar,* Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1993;
12. *Istoria Românilor,* Editura Enciclopedică, București, 2003;
13. *Istoria Românilor,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998;
14. Iorga Nicolae, *Istoria învățământului românesc,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971;
15. Marcu Liviu, *Istoria dreptului românesc,* Editura Lumina Lex, București, 1997;
16. Munteanu George, *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980;
17. Nedelcea Tudor, *Eminescu – Istoricul*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1998;
18. Oprea Alexandru, *În căutarea lui Eminescu – Gazetarul*, Ed. Minerva, București, 1985;
19. Perpessicius, *Eminesciana*, Editura Junimea, Iași, 1983;
20. Vârgolici Teodor, *Eminescu și marii săi prieteni,* Editura Eminescu, București, 1989;
21. Vintilă Petru, *Eminescu – Roman cronologic*, Editura Cartea Românească, București, 1974.

BDD-A29472 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:56 UTC)